

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 11 | pp. 301-308 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

BIZNES VA ATROF-MUXIT ZIDDIYATLARI

Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich,

Fargʻona politexnika instituti, "Iqtisodiyot" kafedrası i.f.d., professori

e-mail: m.butaboyev@farpi.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada inson va atrof-muhit munosabatlari atroflicha tahlil qilingan. Insonning atrof-muhitga antropogen taʼsiri oqibatida iqlim va yer inqirozlarining asosiy sabablari inson faoliyati bilan bogʻlangan boʻlib, uglerod gazlarining atmosferaga chiqarilishi jadal oʻsib boryapti. Maqolada ekologik barqaror rivojlanishi oqibatida aholining farovonligini oʻsishi, YAIMni oʻsishi va ularning atrof-muhitga salbiy taʼsiri yaʼni "dekopling" samarasi asoslangan shu bilan birga "biznes-atrof-muhit"ning ziddiyatli dialektikasi tahlil qilingan. Global ekologik inqirozning birlamchi sabablari atroflicha yoritilgan.

Kalit soʻzlar: uglerod gazlari, ekologik aktivlar, yashil energiyalar, yashil obligatsiyalar, subsidiyalar, suv va yer inqirozi, iqlim oʻzgarishi, "dekopling" samarasi, ekologik hayot sifati, yashil ichki mahsulot.

ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА ПРИ УЧЕТЕ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

Аннотация. В этой статье подробно проанализированы взаимоотношения человека и окружающей среды. Основные причины климатических и земельных кризисов, вызванных антропогенным воздействием человека на окружающую среду, связаны с деятельностью человека, выбросы углекислого газа в атмосферу стремительно увеличиваются. В статье обоснованы рост благосостояния населения в результате экологически устойчивого развития, рост ВВП и их негативное воздействие на окружающую среду, то есть эффект "декоплинга," а также проанализирована конфликтная диалектика "бизнес-среда." Подробно освещены первопричины глобального экологического кризиса.

Ключевые слова: углеродные газы, экологические активы, зеленая энергетика, зеленые облигации, субсидии, водно-земельный кризис, изменение климата, эффект "декоплинга," качество экологической жизни, зеленый внутренний продукт.

ISSUES OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE ACCOUNTING OF FIXED ASSETS

Abstract. This article analyzes in detail the relationship between man and the environment. The main causes of climate and land crises caused by human anthropogenic impact on the environment are related to human activities, and carbon dioxide emissions into the atmosphere are rapidly increasing. The article substantiates the increase in the

welfare of the population as a result of environmentally sustainable development, GDP growth and their negative impact on the environment, that is, the effect of "decoupling," and also analyzes the conflicting dialectic of the "business environment." The root causes of the global environmental crisis are highlighted in detail.

Keywords: carbon gases, environmental assets, green energy, green bonds, subsidies, water and land crisis, climate change, "decoupling effect," quality of ecological life, green domestic product.

Kirish qismi. "Bugungi kunda ona tabiatning o'zi bizga yo'llayotgan ogohlik qo'ng'irog'iga beparvo bo'lmasligimiz kerak. Afsuski, iqlim o'zgarishlari tobora kuchayib bormoqda. Biz yashayotgan Markaziy Osiyoda so'nggi 30 yilda o'rtacha yillik harorat taxminan bir darajaga ko'tarildi. Mamlakatimizdagi asosiy daryolarning havzasi va biologik xilma-xillikning qisqarib borayotgani jiddiy xavotir uyg'otmoqda. Bug'lanish darajasini oshiradigan gazlar va atmosferaning keng miqyosda ifloslanishi muammolarni yanada chuqurlashtirmoqda.

Bugungi kunda yashil taraqqiyot borasidagi maqsadlarga erishish uchun mamlakatlarning harakatlari yanada faol va samarali bo'lishi kerakligiga hech kim shubha qilmayapti. Boshqa choramiz ham yo'q" [1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Keyingi 50 yillik ichida iste'molchilik jamiyati atrof-muhitga salbiy ta'sir o'tkazganligi natijasida bugungi kunda sof tabiat to'g'risida gap yuritish qiyin, har kuni atmosferaga 60 million tonna karbonat angidrid chiqarilmoqda, sayyoramizda odamlar tez ko'payib bormoqda, fan-texnika taraqqiyoti jadal rivojlanmoqda, ishlab chiqarish jarayoni avtomatlashmoqda, yangi-yangi shaharlar barpo bo'lmoqda, o'rmonlar kesilib ketmoqda, hayvonot va o'simliklar xilma-xilligi kamayib bormoqda va natijada har yili 15 milliard tonna kislorod yo'qolmoqda. Chiqindilar ko'paymoqda, ekologiya buzilmoqda, tuproq hosildorligi pasayib bormoqda, ekin yerlarni cho'llashi avj olmoqda (dunyoda har yili 12 million gektar yer cho'llanadi), O'zbekistonda esa har minutda 9 m² yer cho'llanmoqda.

1-jadval

Dunyoda uglerod (CO₂) gazlarining atmosferaga tashlab yuborilishini yirik manbalari

№	Mamlakat nomi	O'lchov birligi	Yillar davomida						
			1990	2000	2010	2015	2020	2022	2023
	Dunyo bo'yicha	Mlrd/ton.	22,6	25,7	33,9	36,3	48,5	52,0	55,1
1.	XXP	Mlrd/ton.	2,4	3,7	9,1	10,7	12,1	16,1	19,3
2.	AKSH	Mlrd/ton.	5,1	5,9	5,5	5,3	5,2	5,1	5,2
3.	Hindiston	Mlrd/ton.	5,9	1,01	1,7	2,9	2,6	2,4	3,4
4.	Yevropa ittifoqi va Angliya	Mlrd/ton.	4,4	4,1	3,9	3,5	3,4	3,3	3,1
5.	Rossiya	Mlrd/ton.	2,3	1,7	1,8	1,7	1,8	1,7	1,9
6.	Yaponiya	Mlrd/ton.	1,1	1,2	1,2	1,3	1,1	1,1	1,2

7.	Germaniya	Mln/ton.	1,0	871,3	816,6	781,6	758,1	703,1	702,0
8.	Eron	Mln/ton.	204,7	352,3	570,8	622,9	679,1	713,4	735,3
9.	J.Koreya	Mln/ton.	270,1	483,3	597,1	639,1	673,4	651,2	653,3
10.	Xalqaro yuk tashish	Mln/ton.	371,2	498,4	662,8	660,1	713,4	730,2	744,1
11.	Xalqaro havo yo'llari	Mln/ton.	258,3	354,5	420,2	493,1	579,2	625,6	670,3
12.	Indoneziya	Mln/ton.	163,9	296,3	420,3	494,2	578,1	630,1	666,1
13.	Saudiya Arabistoni	Mln/ton.	173,0	264,2	478,1	604,0	628,1	671,3	686,4

Iste'molchilik jamiyati tabiiy resurslardan jadal (ochko'zlarcha, tijorat maqsadida) foydalanib borsa resurslarimiz 40 yildan keyin tugaydi [2-3].

Umuman olganda, issiqxona gazlarining 51 % i turli shakllarda (masalan, dizel, bug', mazut, elektr energiyasi) bo'lib, foydalanish hisobiga hosil bo'ladi. Boshqa turdagi emissiya komponentlari kimyoviy moddalar va transportdan kelib chiqadigan gazlardir. Dunyoda 70 % litiyni Kongo Demokratik respublikasida qazib olinadi. Rossiyada 5 %, Avstraliyada 4,2 %, Kanadada 3 % , 67 davlatlarda 8,3 % noyob yer resurslari cheklangan va ba'zilar tugab bormoqda. Hozirgi vaqtda noyob yer resurslarini 90% i Xitoyda to'plangan bo'lib, Xitoy bozorni monopollashtirib olishga sharoit yaratilmoqda. 2018 yil Xitoy 120 ming tonna noyob yer resurslarini ishlab chiqargan, AQSH esa 15 ming tonna ishlab chiqargan xolos.

Noyob yer elementlarini ishlab chiqarish atrof-muhitga juda katta salbiy ta'sir qiladi. 1 kilogramm disproziy ishlab chiqarish uchun 1575 MDj elektr energiya, 2579 MDj issiqlik energiyasi, 957 ming litr suv ishlatilib, 738 kilogramm uglerod gazi atmosferaga tashlanadi.

O'rtacha 2 MVt quvvatiga teng shamol generatori o'zida 50 kilogramm disproziyni saqlaydi va radioaktiv chiqindilar ishlab chiqaradi. Bundan tashqari kobalt qazib olishda ishchilar maxsus himoya kiyimlar kiyishi kerak bo'ladi, aks holda insonlar radioaktiv moddalardan zaharlanadilar. Litiy va kobalt qazib olish asosan tekis, cho'l yer hududlarda kimyoviy usulda qazib olinadi. Juda ko'p suv ham sarflanadi. Hozirgi sanoat iqtisodiyoti noyob kimyoviy-fizikaviy xususiyatlarga ega bo'lgan materiallarni talab qilmoqda. Demak, noyob yer materiallari tugab bormoqda, buning ustiga u ekologiyaga salbiy ta'sir qiladi. Shu ma'noda yangi resurslarni tejoychi, ekologik toza texnologiyalarga o'tish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu ilmiy tadqiqotning metodologik asosi quyidagilardan iborat: qo'yilgan maqsadga erishish, muammoni hal qilishda tahlil, sintez, induksiya usullaridan foydalanildi; mavzu doirasida axborotni to'laqonli izlash va o'rganish, saralash va tizimlashtirish amalga oshirildi; ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash va asoslashda soha olimlarining ilmiy ishlari, monografiya materiallari, mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalari, ilmiy konferensiyalar natijalari manba sifatida belgilandi.

Tahlil va natijalar. So'ngi yillarda iqtisodiy va moliyaviy barqarorlikni doimiy nazorat qilish, qayta ko'rib chiqish va bartaraf etishni talab qiladigan ko'plab

muammolarga duch keldi. Ular orasida, birinchidan, insonning iqtisodiy faoliyati ta'sirida SO₂ gazlarini atmosferaga chiqishini me'yordan ko'payishi, atrof-muhitning ifloslanishi bo'lib, bu tabiiy muvozanatni tiklash uchun tegishli yashil moliyalash, davlat aralashuvi kabi g'oyat muhim choralar ko'rishni talab qiladi, ikkinchidan, iqtisodiyotni ekologik toza texnologiyalarga o'tkazish bilan bog'liq yangi imkoniyatlar paydo bo'ldiki, buning uchun suv va havodek zarur bo'lgan xorijiy investitsiyalarni jalb qilish SO₂ gazlarining global chiqindilari hajmi 2016 yilga nisbatan 2020 yili tarixda birinchi marta 5,8% ga qisqarishi bo'ldi. Biroq, 2021 yilga kelib, energetika tarmoqlarida ko'mir, gaz va neftdan jadal foydalanilganliklari sabab SO₂ uglerod chiqindilari hajmi 4,8% ga ko'paydi, ya'ni SO₂ uglerod chiqindilari 1,5 mlrd tonnaga ko'paydi. 2021 yil jahonda ko'mirni iste'mol qilish avvalgi (2018 y.) darajasiga ko'tarildi va SO₂ uglerod chiqindilarni global darajasi 640 mln. tonna bo'ldi, bu esa ko'mirdan chiqayotgan CO₂ uglerod chiqindisi 14,8 Gt. yoki 2019 yilga nisbatan 0,4% yuqori bo'ldi (1-jadvalra qarang).

O'zbekistonda bir yilda havoga chiqarilayotgan CO₂ gazlari chiqindisi 4-5 million tonna bo'lib, shundan avtotransport ulushi 50% gacha boradi, bu belgilangan me'yordan 3-4 marta ko'p (rivojlangan davlatlarga nisbatan) keyingi 10 yil ichida O'zbekiston shaharlarida atmosfera havosini ifloslanishi ikki martaga oshdi. Nisbatan bu Denov, Sariosiyo va Samarqand shaharlarida 1,1 -2,1 balli ifloslanish kuzatilgan. Eng yuqori ifloslanish darajasi Olmalik, Angren, Oxangaron va Buxoro shaharlarida, 4,5-5,5 ball kuzatilgan. Toshkent shahrida 6,1 ball bo'lib, havo tarkibida dioksid serpy 0,6, ammiak — 2,3, azot oksidi — 0,29, radioaktiv chang 0,99, uglerod oksidi 0,70, ftorli vodorod 0,58, formaldegid 0,24 bo'lgan.

Toshkent shahrida 3,7-4 million avtotransport ro'yxatdan o'tgan va har kuni boshqa shaharlardan 65-70 ming avtotransport kirib keladi. Bulardan 65-70 foizi benzin yoqilg'isi yoqadi. Shundan, 13 foizi dizel (solyarka) yoqilg'isiga ishlaydi va 17-22 foizi gazga ishlaydi. Dizel yoqilg'isiga harakatlanadigan avtotransport 1 tonna dizel yoqilg'isi yoqishda 300 litri chala yonib gaz bo'lib chiqib ketadi, 1 tonna benzindan 500-600 litri chala yonib gaz bo'lib, atmosferaga chiqadi. Hozirgi vaqtda elektromobillar ko'paymoqda.

Ekologiya vazirligi daraxtlarni noqonuniy kesishga monatoriya e'lon qilingan vaqtdan buyon (2019-2023) 4 yil ichida Toshkent shahri va uning atrofida 49 ming daraxt kesib yuborildi ya'ni 20 gektar yashil makon yo'qotildi. Daraxtzorlardan bo'shagan yerlarga rejasiz (shahar bosh rejasiga kiritilmagan) uylar va yo'llar qurildi.

Bu davr ichida O'zbekiston sanoat korxonalarida ko'mir va mazutdan foydalanish 20%ga ko'paydi. Sement ishlab chiqarish 2 barobarga ko'paydi, sement zavodlarining asosiy qismi Xitoylik investorlarga qarashli. Chiqindilarni ishlab chiqarish 3 barobarga ko'paydi, chiqindilarni 3 ta guruhga bo'lib, qayta ishlanadigan, qayta ishlanmaydigan va oziq-ovqat toifasiga kiruvchi chiqindilarga bo'lindi, hozirda ekologiya qo'mitasi va xorijiy investorlar bilan chiqindilarni qayta. ishlash sanoatini barpo qilish ustida ishlashmoqda.

Tabiiy gazni yoqishdan 2021 yili SO₂ uglerod chiqindilari 215 million tonna bo'lib, eng yuqori darajaga erishdi. Shuni ham aytish kerakki, 2021 yili global SO₂ uglerod chiqindilarining 65% i rivojlanayotgan mamlakatlar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlarda SO₂ uglerod chiqindilari 2019 yilga nisbatan 600 million tonnaga ko'p bo'ldi.

Jahonda 2021 yili 859 milliard dollarlik "Yashil" va ijtimoiy obligatsiyalar chiqardi va iqlim o'zgarishiga, ekologik muammolarga hamda yashil energetikaga sarflandi. 150 milliard dollarlik ijtimoiy obligatsiyalar aholi sog'ligini yaxshilashga, chuchuk suv bilan ta'minlashga, "Yashil" transportni rivojlantirishga sarflandi. Bunday ikki tomonlama yondashuv, bir tomondan, jamiyatning atrof-muhit yaxlitligi, hayotning davom etishi hamma uchun munosib mehnat sharoitini yaratish bo'lsa, ikkinchi tomondan, yangi "yashil" investitsiya istiqbollari ta'siri ostida iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga olib keldi.

Dunyoda aniqlangan mavjud tabiiy energiya resurslari (tabiiy gaz va neft) 150 yilgacha foydalanishga yetadi. Energetika butun dunyoda dolzarb masalaga aylanib borayotganligi sababli davlatlar ularning muqobil yo'llarini izlamoqda.

Bugun jahon energetikasida "yashil" energetika resurslarining ulushi 20-30 foizga yetgan. Ayrim Yevropa ittifoqi davlatlarida (Shvetsiya, Shveysariya, Gollandiya, Finlyandiya, Germaniya, Buyuk Britaniya) davlatlarida 80-90 foizga yetgan. Global iqlim o'zgarishi, Orol dengizi fojiasi oqibatlarini yengib o'tish "yashil" iqtisodiyot ayniqsa, "yashil" moliya, "yashil" energetika sohalarini jadal rivojlanish "yashil" o'sish va uglerod neytralligini ta'minlash, toza ichimlik suvi ta'minotini, yo'l- transport infratuzilmasini takomillashtirish masalasiga bevosita bog'liq. Bir paytning o'zida "yashil" moliyalash, "yashil" o'sishga erishish masalalari zamon talabidan kelib chiqmoqda [6-10].

BMT ning barqaror rivojlanish maqsadlari (2020-2030 yillar):

- Dunyoda qashshoqlikka barham berish, to'yib ovqat yemaslik, ochlikni tugatish, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini ta'minlash va farovonlikka erishish. Lekin 2022 yilni 2015 yildagi vaziyatga solishtirsak, dunyoda to'yib ovqat yemaslik, ochlik 18,8% ga oshgan.

-Sifatli ta'limni rivojlantirish, dunyo aholisining 25% i savodsiz,

-Gender tenglikka erishish, hamma uchun arzon, sifatli va xavfsiz "yashil" energiya iste'molini ta'minlash.

-Barqaror iqtisodiy o'sishga erishish, to'liq samarali bandlik va hammani munosib mehnat bilan ta'minlash. Ammo dunyoda 950 million odamlar ishsiz.

-Shahar va qishloqlarda yashayotgan hamma aholini toza ichimlik suvi bilan ta'minlash. Dunyoda 40 dan ortiq davlatda 2,5 milliard aholi suv tanqisligiga uchragan.

Dunyoda ekologik hayot sifatiga erishish, ya'ni aholining toza ichimlik suv bilan ta'minlanganlik darajasi, atrof-muhit tozaligi, iflos atmosfera darajasi kabi masalalarni tahlil qilish katta ahamiyatga ega.

-Iqlim o'zgarishiga va uni ta'siriga qarshi kurashish, CO2 gazlarini atmosfera chiqishini me'yorlashtirish.

-"Yashil" makonlarni kengaytirish, yerlarni cho'llashini, suv resurslari qochishishi to'xtatish, kanallarni, suv havzalarini betonlash, yer degradatsiyasini to'xtatish va bioxilmaxillikni saqlab qolish, tabiiy kapitalni boyitish.

-Ekologik yaxlitlik va ekologik samaradorlikka erishish.

-Bir birlik yalpi ichki mahsulotning energiya sig'imdorligini me'yorlashtirish. Past uglerodli iqtisodiyotga erishish.

-Uy va kommunal xo'jaliklarini "yashil" energiya resurslaridan to'la foydalanishini ta'minlash, ehtiyojlarini qondirish.

Agar mavjud anti-barqaror tendensiyalar davom etaversa, keyingi o'n yillikda tabiiy resurslardan foydalanish va atrof-muhitni ifloslanishi ikki barobarga oshadi. Dunyoda yer resurslarining 40% i tuproq unumdorligining pasayishi, eroziya, quruqlashib sho'rlashi tufayli degradatsiyaga uchragan. Yer unumdorligi pasayib borishi oqibatida dehqon va fermerlar hosilning 50% gacha yo'qotishi mumkin.

Sayyoramizda (56 ta davlatda) 2,5 milliardga yaqin odamlar toza ichimlik suvini to'yib ichishmaydi (rivojlangan davlatlarda suv resurslaridan ko'r-ko'rona foydalanib, suvni isrof qilish holatlari uchraydi), 3 milliard odamlar tegishli gigiyena-sanitariya sharoitiga ega emas, har yili 2 million bolalar toza suv yetishmasligi va zarur sanitariya-gigiyena xizmatlaridan foydalanish imkoniyati yo'qligi sababli vafot etadi. Kelajakda suv tanqisligi yanada kuchayadi, 2030 yilga borib, suv ta'minoti dunyo ehtiyojlarining atigi 60% ini qondiradi xolos, ya'ni har ikki kishidan biriga suv yetishmaydi.

-Dunyodagi don va boshhoqli mahsulotlarni ishlab chiqaruvchilarning 20% gachasi suv resurslaridan to'la foydalana olishmaydi, bu holat kelajakda qishloq xo'jaligida suv tanqisligi yuz berib, hosildorlik pasayib ketadi.

-Sayyorada o'rmonlarni kesib tijorat maqsadida ishlatilishi keskin o'sadi va 2020-2040 yillarda o'rmon maydoni 12% ga qisqarib boradi.

-Yer aholisining uchdan bir qismi istiqomat qilayotgan lalmi-hosildor yerlar cho'llanish xavfi ostida bo'ladi.

-Iqlim o'zgarishi, havoni isib ketishi natijasida dengiz va okean qirg'oqbo'yi hududlarida 2 milliardga yaqin odamlarni turmush tarziga salbiy ta'sir qiladi, atrof-muhit ifloslanadi va insonlar salomatligiga salbiy ta'sir qiladi.

-Dunyoda 2040 yilga kelib, aholi 8 milliarddan 9 milliardga ko'payadi, o'rta daromadli iste'molchilar esa keyingi 20 yil ichida 3 milliardga ko'payadi, resurslarga bo'lgan talab 2 barobardan oshadi [11-12].

-Is gazlarining (dunyoda SO₂, emissiyasi) atmosferaga chiqarilishi 65 milliard tonnaga boradi, bu holat O'zbekistonda yillik hajmi 45 million tonnani tashkil etadi va sayyorada chiqindilar inqirozi yuz beradi.

Xulosa va takliflar. Yuqoridagilarning barchasi ekologik suv, yer, iqlim inqirozga olib kelib, (YAIM) iqtisodiy o'sishga yangi cheklovlar qo'yadi. Shuni ham aytish lozimki, YAIMning o'sishi, tabiiy kapitalni inqirozini yashirishi mumkin. Yana bir holat ekologik omillarni hisobga oladigan makroiqtisodiy ko'rsatkichlar qiymatlari to'la hisobga olinmaydi. Chunki, YAIM o'sishi energiya ishlab chiqarish, metall eritish, o'rmonlarni kesish, tabiiy boyliklarni sotish, eng muhimi neft, gaz narxining oshishiga asoslangan bo'ladi.

Agar milliy iqtisodiyot tarmoqlar va sohalar ishlab chiqarayotgan tovar va xizmatlar bozori 75-80 % bo'lsa, bu holda ekologik mahsulotlar bozori 20 % bo'lib, quyidagicha shakllanadi:

- shahar va qishloq aholisini toza ichimlik suvi bilan ta'minlash, suv tozalash texnologiyalaridan samarali foydalanish;
- qattiq jismlar va radioaktiv zaharli chiqindilarni qayta ishlash sanoatini barpo qilish;
- chiqindilardan ikkilamchi mahsulotlarni ishlab chiqarishni rivojlantirish;
- energiya tejankor, "yashil" texnologiyalardan foydalanish;

- ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarish va oziq-ovqat industriyasini barpo qilish;

- yerdagi transport sanoatiga muqobil yoqilg‘i turlarini joriy qilish.

Shu bilan bir qatorda yangi sohalarni rivojlantirish zarurati tug‘iladi:

- ekologik turizm;
- organik deqonchilik;
- ekologik mashinasozlik;
- ekologik farmatsevtika va kosmetika;
- ekologik qurilish.

Xulosa qilib aytganda, bu ishlarning amalga oshishi natijasida iqtisodiy o‘shish va ekologik xavfsizlik mezonlari bir-biriga mos kelishini ta’minlaydi. Bu jamiyatda iqtisodiy va ekologik muvozanatni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. "Yashil" o‘shish va global maqsadlar uchun hamkorlik 2030 Janubiy Koreyadagi sammitda Sh.M.Mirziyoyev so‘zlagan nutqi.
2. Жовтянский, В. А., & Остапчук, М. В. (2022). Плазменные технологии в проблеме получения «более чем зеленого водорода». Горение и плазмохимия, 20(1), 11-32.
3. Butaboyev, M., & Maxmudov, N. (2024). Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko‘rsatkichlari va ekologik muammolar.
4. «Зеленая» экономика: монография / авт. колл.; под общ. ред. Е. В. Жирясовой. — СПб. : ИПЦ СЗИУ РАНХиГС, 2023. — 264 с.
5. Бобылев, С. Н., Вишнякова, В. С., Комарова, И., Куртеев, В. В., Липина, С. А., Назарова, В. О., ... & Шевчук, А. В. (2015). " Зеленая" экономика. Новая парадигма развития страны.
6. Основы зеленой экономики: учебное пособие / Ш. Ш. Хамзина, Ж. К. Алтайбаева, А. С. Нарынбева. — Москва : Первое экономическое издательство, 2020. — 244 с.
7. Нургисаева, А. А., & Таменова, С. С. (2020). Концептуальные основы «зеленой» экономики. Economics: the strategy and practice, 15(3), 189-200.
8. Вилисов, М. В. (2022). Мифы и реальность «зеленой» экономики. Экономические и социальные проблемы России, (1 (49)), 14-25.
9. Макаров, И. Н., Дробот, Е. В., & Левчegov, О. Н. (2020). Зеленая экономика, цифровые технологии и наноинструментарий: основные базисы трансформации производственных систем в Евразийском экономическом союзе. Экономические отношения, 10(3), 719-742.
10. Qudbiyev, N. T. (2023). Korxonalarning innovatsion strategiyasini ishlab chiqish xususiyatlari: korxonalarning innovatsion strategiyasini ishlab chiqish xususiyatlari.
11. Koroleva, A. A., Butaboyev, M. T., Davlyatova, G. M., & Kolesova, J. A. (2024). MARKETING APPROACH TO THE MANAGEMENT OF KNOWLEDGE AND INFORMATION SYSTEMS IN THE DIGITAL ECONOMY. Proceedings on Engineering, 6(3), 1161-1168.

12. Butaboyev, M., Urinov, A., Mulaydinov, F., & Tojimatov, I. (2021). Digital economy. Textbook Tashkent, 76-91.
13. Бутабоев, М. Т. (2023). БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) КАК ГЛАВНЫЙ РЕСУРС ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. ҚО 'ҚОН UNIVERSITETI ХАВАРНОМАСИ, 7, 7-10.
14. Ismanov, I., & Davlyatova, G. (2023, June). Prospects for economic sustainable development of textile enterprises. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.
15. Kochkarov, X. A. (2023). ATROF-MUHIT IQTISODIYOTINING MAMLAKAT IQTISODIY TIZIMIDA TUTGAN O'RNI. Academic research in educational sciences, 4(5), 84-88.
16. Qudbiyev, N. (2024). PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM IN UZBEKISTAN. Центральноеазиатский журнал образования и инноваций, 3(1 Part 3), 131-138.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

